

network enterprise europe

Business Support on Your Doorstep

Rynek wewnętrzny Unii Europejskiej

Rynek wewnętrzny, jednolity rynek, wspólny rynek

Definicja rynku wewnętrznego zapisana jest w art. 26 TFUE (Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, czyli Traktat Lizboński). Przepis ten precyzuje, iż: „rynek wewnętrzny obejmuje obszar bez granic wewnętrznych, w którym jest zapewniony swobodny przepływ towarów, osób, usług i kapitału, zgodnie z postanowieniami Traktatów”.

Swobody mają zapewnić usuwanie przeszkód w zakresie cyrkulacji towarów i innych czynników produkcji (siły roboczej oraz kapitału). Do przeszkód w handlu wewnątrzunijnym należą tzw. fizyczne bariery w handlu (np. kontrole celne), bariery techniczne (np. różnicowanie standardów legislacyjnych państw członkowskich dotyczących towarów ze względu na wymagania ochrony zdrowia lub ochrony środowiska) oraz bariery fiskalne (np. różnicowanie stawek podatku VAT). Istotnym komponentem rynku wewnętrznego jest zapewnienie na jego terytorium warunków niezakłóconej konkurencji dla podmiotów gospodarczych. Wiąże się to jednocześnie z perspektywą połączenia rynków narodowych w jeden rynek, tworzący warunki jak najbardziej zbliżone do warunków panujących na rynku krajowym. Tak rozumiany rynek wewnętrzny winien charakteryzować się następującymi cechami:

- wolność rynkowa – oznacza sytuację, gdy na obszarze wewnętrznego rynku będzie obowiązywał jednolity system prawny lub konsekwentnie stosowana reguła kraju pochodzenia;
- równość rynkowa – rozumiana jako tworzenie jednakowych (równych) warunków dostępu do rynku, z jednoczesnym zakazem dyskryminacyjnego traktowania ze względu na obywatelstwo osób przemieszczających się lub – w odniesieniu do towarów – pochodzenie i przeznaczenie dóbr
- niezakłócona konkurencja w dostępie do rynku.

Właściwe funkcjonowanie rynku wewnętrznego winno wpływać na poprawę wyników gospodarczych państw członkowskich oraz pozytywnie oddziaływać na przemieszczanie się czynników produkcji. Ma to bezpośredni związek ze zwiększaniem skali produkcji, co pozwala na większą efektywność gospodarowania. Poprawia się także jakość towarów i usług w wyniku istnienia silnej konkurencji na ponadnarodowym rynku. Korzystają z tego przede wszystkim obywatele, którzy bezpośrednio mogą odczuć zalety związane z funkcjonowaniem mechanizmów jednolitego rynku.

Rynek wewnętrzny oznacza również doskonalsze mechanizmy ochrony konsumentów przed potencjalnymi niebezpieczeństwami wynikającymi z zakupu danego towaru czy usługi. System kontroli przestrzegania norm został zaprojektowany w taki sposób, aby skutecznie działać wewnątrz jednolitego rynku, a nie tylko w momencie przekraczania granic narodowych przez towar. Oznacza to, że istnieje określony mechanizm certyfikacji, który pozwala wprowadzić na rynek tylko towary spełniające wymagania określone przepisami europejskimi. W każdym kraju wymagania są takie same. Oznacza to, że **towar uznawany za bezpieczny w jednym państwie jest dopuszczany do sprzedaży na terytorium całej Unii Europejskiej.**

Jak powstał rynek wewnętrzny UE?

Celem traktatów założycielskich było zapewnienie integracji gospodarczej państw członkowskich. Zasadniczym elementem tej integracji miało być utworzenie (w perspektywie do roku 1973) wspólnego rynku. Jego urzeczywistnienie miało się dokonać poprzez znoszenie barier taryfowych we wzajemnym handlu oraz uzgadnianie wspólnych stawek celnych w stosunku do krajów trzecich, a w perspektywie ustanowienie unii celnej. Oprócz tego istotne było również zapewnienie pełnego urzeczywistnienia swobód wspólnotowych, stanowiących strukturalny element wspólnego rynku. Istniało wiele czynników, które zakłócały wymianę towarów i czynników produkcji. Dotyczyło to głównie kwestii zróżnicowania standardów narodowych, ograniczania dostępu do rynków narodowych dla przedsiębiorstw z zagranicy oraz dyskryminowania podmiotów biorących udział w procedurach przetargowych.

W 1985 r. Komisja Europejska opublikowała Białą Księgę *W sprawie utworzenia jednolitego rynku wewnętrznego*. Zawierała ona strategiczne postulaty, których realizacja miała umożliwić krajom Wspólnoty osiągnięcie prawdziwego wspólnego rynku. W ramach jednolitego rynku miała się dokonywać przede wszystkim harmonizacja „funkcjonalna”, odwołująca się do zasady „wzajemnego uznania”.

Tabela 1. Baza legislacyjna rynku wewnętrznego Unii Europejskiej

Podstawowymi elementami jednolitego rynku są tzw. cztery swobody: przepływu towarów, osób, usług i kapitału. Postanowienia dotyczące tych swobód zawarte zostały w Traktacie o utworzeniu Wspólnoty Europejskiej (obecnie art. 28 – 66 TFUE) . Określono tam podstawowe reguły służące osiągnięciu sprawnego funkcjonowania rynku wewnętrznego. Dotyczą one:

- zakazu dyskryminacji ze względów narodowościowych, zarówno pomiędzy państwami członkowskimi, jak i ich obywatelami;
- zapewnienia obywatelom prawa do swobodnego poruszania się i osiedlania na całym terytorium Unii;
- zniesienia ceł oraz podatków mających równoważny do ceł skutek dla wymiany pomiędzy państwami członkowskimi;
- zakazu stosowania restrykcji ilościowych i środków mających równoważny do nich skutek dla wzajemnego handlu towarami oraz określenie pewnych wyjątków;
- zakazu jakichkolwiek form dyskryminacji ze strony monopoli państwowych;
- ustanowienia zasad, które zapewniają swobodny przepływ pracowników;
- zapewnienia osobom swobody przemieszczania się i podejmowania działalności gospodarczej na własny rachunek;
- zapewnienia swobody świadczenia usług;
- zniesienia restrykcji i zapewnienia swobody przepływu kapitału;
- zakazu zachowań sprzecznych ze swobodą konkurencji;
- zapewnienia właściwego stosowania reguł konkurencji zarówno do przedsiębiorstw publicznych, jak i przedsiębiorstw, którym udzielono szczególnych lub wyłącznych uprawnień;
- ustalenia warunków udzielania przez państwo pomocy publicznej swoim przedsiębiorstwom;
- obowiązku niestosowania przez państwa członkowskie dyskryminacji w sprawach fiskalnych.

Funkcjonowanie rynku wewnętrznego opiera się na mocnych podstawach traktatowych, które stanowią bazę dla każdej nowej dyrektywy. Zapisy te stanowią ponadto podstawę dochodzenia roszczeń wynikających z naruszenia zasad jednolitego rynku przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

CZTERY SWOBODY

Swobodny przepływ towarów

Sposobem osiągnięcia pełnej swobody wymiany towarowej pomiędzy krajami członkowskimi jest niedopuszczanie do powstawania barier technicznych, wzajemne uznawanie i harmonizacja techniczna.

Zasada wzajemnego uznawania oznacza, iż:

- wyroby legalnie wyprodukowane lub wprowadzone na rynek w jednym państwie mają zapewniony swobodny dostęp do rynku całej Unii, jeżeli spełniają odpowiedni poziom bezpieczeństwa nałożony na nie przez państwo członkowskie eksportujące produkty;
- w przypadku braku unijnych środków prawnych państwa członkowskie mogą wprowadzać własne przepisy obowiązujące na ich terytorium;
- utrzymanie przez państwo członkowskie przepisów ograniczających swobodny przepływ towarów jest możliwe tylko w szczególnych przypadkach (ochrona moralności publicznej, porządku i bezpieczeństwa publicznego), a także ze względu na inne ważne względy społeczne, określone w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości UE (ochrona środowiska, zdrowia, konsumenta oraz bezpieczeństwo). Przepisy takie muszą zawierać uregulowania proporcjonalne do celu, jaki ma być osiągnięty.

W obszarach, w których nie jest możliwe stosowanie zasady wzajemnego uznawania (np. ze względu na zbyt duże rozbieżności w prawodawstwie państw członkowskich) ograniczenia w swobodnym przepływie towarów mogą zostać wyeliminowane również poprzez harmonizację techniczną na poziomie Wspólnoty.

Harmonizacja techniczna i normalizacja odbywają się na następujących zasadach:

- ograniczenie harmonizacji do tzw. wymagań zasadniczych (*essential requirements*), które określają wymogi wyrobów ze względu na bezpieczeństwo dla zdrowia, życia, a także ochronę środowiska
- dopuszczenie do obrotu na rynku jest uzależnione od spełnienia wymagań zasadniczych,
- specyfikacje techniczne produktów spełniających wymagania dyrektyw są określone w zharmonizowanych normach,
- stosowanie zharmonizowanych norm jest dobrowolne (producent może zawsze zastosować inne specyfikacje techniczne celem spełnienia wymagań, co oznacza, że producenci mają możliwość wyboru sposobu wykazania zgodności produktu z zasadniczymi wymaganiami dyrektyw),
- produkt zgodny z wymaganiami zasadniczymi poddany właściwej ocenie zgodności będzie znakowany znakiem CE,
- ocena zgodności jest dokonywana przez jednostki notyfikowane w Komisji przez państwa członkowskie, których certyfikaty są wzajemnie uznawane
- odpowiedzialność za produkt wprowadzony na rynek ponosi producent (lub importer działający na terenie UE – w przypadku, gdy towar jest sprowadzany z państwa trzeciego),
- państwa członkowskie opierając się na domniemaniu, że produkty spełniające podstawowe wymagania i opatrzone znakiem CE są zgodne z odnoszącą się do nich dyrektywą nowego podejścia, nie mogą zakazać, ograniczyć ani utrudniać wprowadzenia na rynek wewnętrzny produktu opatrzonego znakiem CE.

Zasada swobodnego przepływu towarów dotyczy zarówno wyrobów przemysłowych, jak i produktów rolnych oraz spożywczych. Państwa członkowskie mają co prawda możliwość wprowadzenia ograniczeń importowych, eksportowych lub w tranzycie, jednak takie kroki nie mogą służyć jakiegokolwiek dyskryminacji ani spełniać roli ukrytych restrykcji w handlu wzajemnym.

Swobodny przepływ usług

Zasada swobodnego świadczenia usług jest ściśle powiązana ze swobodą przepływu towarów i osób oraz wolnością przedsiębiorczości. Usługi określane są jako wszelkie świadczenia wykonywane odpłatnie, zwłaszcza zaś realizowane w ramach prowadzonej działalności handlowej, przemysłowej, rzemieślniczej oraz wolnych zawodów (np. lekarze, architekci, prawnicy). Dotyczy ona w takim samym stopniu osób prawnych: banków, towarzystw ubezpieczeniowych, przedsiębiorstw inwestycyjnych i innych.

Usługa oparta jest na dwustronnym stosunku prawnym. Obok świadczącego usługę występuje usługobiorca. Zasada swobodnego przepływu usług wiąże się z prawem do prowadzenia usług transgranicznych, świadczonych przez podmioty z krajów partnerskich. Oznacza to możliwość działalności handlowej zarówno na terytorium własnego kraju, jak i w kraju siedziby usługodawcy, czyli gdziekolwiek w Unii Europejskiej. Podobnie rzecz wygląda z prawem do sprzedaży takich usług, czyli podejmowania i wykonywania pracy na własny rachunek, zakładania i prowadzenia przedsiębiorstw, spółek, agencji oraz filii.

Swoboda przepływu osób

Swoboda poruszania się i osiedlania ma zastosowanie do trzech grup podmiotowych: pracowników najemnych, pracowników samodzielnych oraz innych osób (np. studentów oraz emerytów). Każdy obywatel Unii Europejskiej, niezależnie od miejsca zamieszkania, może korzystać z prawa do poruszania się pracowników najemnych, o ile wykonuje działalność zawodową w innym państwie członkowskim. Zasada ta posiada również zastosowanie w odniesieniu do pracowników samodzielnych i pozostałych podmiotów uprawnionych.

Prawo obywateli Unii Europejskiej do swobodnego przemieszczania się oznacza **uprawnienie do pracy, życia, osiedlania się i korzystania ze zdobyczy socjalnych w jakimkolwiek miejscu na terenie UE, bez względu na przynależność państwową. Kraj członkowski może jednak – zgodnie z przepisami – rezerwować niektóre miejsca pracy wyłącznie dla swoich obywateli.** Takie zasady dotyczą m.in. zatrudnienia w administracji publicznej, policji, siłach porządkowych oraz w dyplomacji. Są to sfery, które mogą być ograniczane dla innych obywateli państw członkowskich.

Swoboda przepływu osób pomaga niewątpliwie w zapewnieniu harmonijnego rozwoju rynku pracy i ułatwia dostęp do niego wszystkim zainteresowanym. Stwarza jednocześnie warunki do wzajemnego uznawania dyplomów oraz zapewnia przemieszczającym się osobom niezbędne uprawnienia socjalne (np. w zakresie korzystania z ubezpieczenia zdrowotnego, czy systemu edukacji).

Swoboda przepływu kapitału i płatności

Przepływ kapitału oznacza operacje finansowe związane z inwestowaniem funduszy, natomiast bieżące płatności definiowane są jako transfer pieniędzy, które stanowią należność w określonej transakcji. W praktyce oznacza to, że na przykład obywatele jednego kraju mogą kupić dom w innym państwie, otworzyć w tym państwie rachunek bankowy lub

lokata terminową. Przedsiębiorstwa natomiast mogą dokonywać przelewów za granicę w celu zapłaty za towar lub usługę, założyć filię, współpracować z innymi firmami tej branży, itp.

Celem swobody przepływów kapitałowych jest dążenie do ukształtowania się wspólnego rynku usług finansowych i papierów wartościowych. Taka sytuacja pozwala obywatelom Unii wybierać miejsce zakładania swoich kont bankowych i utrzymywania lokat kapitałowych. Stwarza również możliwość dokonywania transakcji bankowych we wszystkich krajach Wspólnoty.

Rozwiązywanie problemów na rynku wewnętrznym UE

Rynek wewnętrzny zazwyczaj funkcjonuje prawidłowo, jednak czasami mogą pojawić się błędy czy problemy z interpretacją praw przysługujących osobom oraz podmiotom gospodarczym. Mogą one dotyczyć m.in. otrzymania zezwolenia na pobyt, odmowy uznania dyplomu lub kwalifikacji zawodowych, rejestracji pojazdu silnikowego, praw pracowniczych, zabezpieczenia społecznego, podatków, prawa do głosowania. Przedsiębiorstwo może z kolei napotkać na przeszkody natury administracyjnej, np. w zakresie dodatkowych wymogów krajowych w odniesieniu do produktów już wprowadzonych do obrotu w innym państwie członkowskim lub/i problemów z otrzymaniem zwrotu podatku VAT.

W takich wypadkach istnieje możliwość skorzystania z **nieformalnej i bezpłatnej pomocy w ramach systemu SOLVIT**. System funkcjonuje na podstawie sieci centrów koordynacyjnych utworzonych we wszystkich państwach członkowskich, współpracujących ze sobą za pośrednictwem internetowej bazy danych, aby szybko i skutecznie znaleźć rozwiązanie przedstawionego problemu. Zadaniem systemu nie jest zastąpienie istniejących mechanizmów rozwiązywania problemów transgranicznych, takich jak postępowanie sądowe na szczeblu krajowym lub wspólnotowym. SOLVIT stanowi dla nich alternatywę. Dochodzenie swoich praw na drodze sądowej jest często bardzo kosztowne i długotrwałe. SOLVIT oferuje możliwość uzyskania szybkiego rozwiązania. Polskie Centrum SOLVIT przekazuje daną skargę do centrum w państwie, w którym pojawił się problem. Centrum to potwierdzi przyjęcie sprawy w ciągu tygodnia, a następnie, w oparciu o opinie ekspertów swojego kraju, przedstawi ostateczne rozwiązanie w ciągu 10 - 14 tygodni. Zaproponowane rozwiązanie nie jest wiążące i można skorzystać np. z procedury sądowej, gdy oczekiwania wnioskodawcy są rozbieżne z propozycją przekazaną przez system SOLVIT.

Więcej informacji:

http://ec.europa.eu/solvit/site/about/index_pl.htm

<http://www.mg.gov.pl/Przedsiębiorcy/Solvit>

Business Support on Your Doorstep

Ta publikacja jest bezpłatnym materiałem informacyjnym, przygotowanym w ramach projektu Enterprise Europe Network.

© Enterprise Europe Network przy Stowarzyszeniu „Wolna Przedsiębiorczość”

www.een.sopot.pl

www.swp.gda.pl

Autor: **Dr Krzysztof Tomaszewski**

Instytut Nauk Politycznych

Uniwersytet Warszawski